ISAAK ASIMOVNING “ULAR QANCHALIK ZAVQLANISHGAN EDI” ASARIDA TA’LIMNI O‘ZGARTIRUVCHI KUCH IFODASI

Po‘latova Zarnigor
Talaba
Guliston davlat Pedagogika Instituti

Annotatsiya: Isaak Asimovning “The Fun They Had” (“Ular qanchalik zavqlanishgan edi”, 1951) nomli qisqa hikoyasi ta’lim, texnologiya va insoniy aloqa haqida qisqa, ammo chuqur falsafiy mulohazani o‘zida mujassam etadi. Asar taxminiy kelajakda sodir bo‘ladi va ikki bola Margi hamda Tommi eski bosma kitobni topib, uning orqali inson o‘qituvchilari

bilan birgalikda o‘qitilgan o‘tmishdagi maktab hayotini kashf etadi. Ushbu maqola hikoyaning tuzilishi, qahramonlari, ramzlari va asosiy g‘oyalari yuzasidan badiiy tahlilni o‘z ichiga oladi hamda Asimovning yozishdagi maqsadini yoritadi.

Kalit so‘zlar: Isaak Asimov, The Fun They Had, ta’lim, texnologiya, insoniy qadriyatlar, badiiy tahlil, ramziylik.

Аннотация: Короткий рассказ Айзека Азимова «The Fun They Had» («Как они веселились», 1951) представляет собой краткое, но глубокое философское размышление о образовании, технологиях и человеческом общении. Действие произведения происходит в предполагаемом будущем, где двое детей -Марги и Томми -находят старую печатную книгу и через неё открывают для себя школьную жизнь прошлого, когда обучение проходило с участием человеческих учителей. В данной статье представлен художественный анализ структуры рассказа, его персонажей, символики и основных идей, а также раскрывается авторский замысел Азимова.

Ключевые слова: Айзек Азимов, The Fun They Had, образование, технологии, человеческие ценности, художественный анализ, символизм.

Annotation: Isaac Asimov’s short story *“The Fun They Had”* (1951) offers a brief yet profound philosophical reflection on education, technology, and human connection. Set in a speculative future, the story follows two children-Margie and Tommy-who discover an old printed book and, through it, learn about the school life of the past, when human teachers guided students. This article provides a literary analysis of the story’s structure, characters, symbolism, and main ideas, as well as an exploration of Asimov’s purpose in writing it.

Keywords: Isaac Asimov, The Fun They Had, education, technology, human values, literary analysis, symbolism.

Isaak Asimov “The Fun They Had” asarini 1951-yilda yozgan, bu davrda zamonaviy kompyuter texnologiyalari va avtomatlashtirilgan tizimlar hali yangi tushuncha edi. Yozuvchi bolalarni uyda mexanik o‘qituvchilar ta’lim beradigan kelajakni tasvirlab, texnologik taraqqiyotga nazar tashlagan holda, ta’lim aslida nimani ko‘zlashi kerakligi haqida fundamental savollarni qo‘yadi. Hikoya juda qisqa ming so‘zdan kam bo‘lishiga qaramay, uning ma’naviy va intellektual kuchi nihoyatda katta. Margi va Tommi ko‘zlari orqali Asimov bizga ikki dunyoni solishtiradi: mexanik ta’limning sovuq, hissiz samaradorligi va inson markazidagi eski maktablarning iliq, jamoaviy hayoti.

Ushbu tadqiqot hikoyani ijtimoiy tanqid va ta’limiy mulohaza sifatida talqin qiladi. Asarda ishlatilgan badiiy vositalar nuqtayi nazar, dialog, ramziylik hamda qahramonlar o‘rtasidagi munosabatlar (ayniqsa, qiziquvchan Margi va hayotiy tajribaga ega Tommi o‘rtasidagi tafovut) tahlil qilinadi. Shuningdek, hikoya bugungi ta’lim tizimidagi dolzarb holatlar masofaviy ta’lim, shaxsga moslashtirilgan o‘qitish dasturlari va texnologiya hech qachon to‘liq qondira olmaydigan insoniy ehtiyojlar bilan bog‘lanadi.

Tahlilning asosiy maqsadi Asimovning qisqa hikoyasi nafaqat texnologiyalashgan ta’limga tanqid, balki insoniylikka boy, mehr va muloqotga asoslangan maktab hayotining yo‘qolishiga bag‘ishlangan ogohlantiruvchi asar ekanini ko‘rsatishdir.

“The Fun They Had” hikoyasi oddiy, ammo o‘yga soluvchi voqeadan boshlanadi: 2157-yilda ikki bola Margi va Tommi eski bosma kitobni topishadi. 11 yoshli Margi hikoyaning asosiy nigohidir; Tommi esa undan biroz katta va hayotiyroq fikrlaydigan bola. Ularning jamiyatida “telekitoblar” va “mexanik o‘qituvchilar” mavjud har bir bolaga individual dars beruvchi va darhol natija chiqaruvchi mashinalar. Margi o‘z o‘qituvchisini yoqtirmaydi; u nimanidir yetishmayotganini sezadi, ammo buni aniq so‘zlar bilan ifoda eta olmaydi. Tommi esa eski kitobni o‘qir ekan, o‘tmishdagi umumiy sinflar va tirik o‘qituvchilar bilan o‘qish g‘oyasi unga g‘alati tuyuladi.

Hikoya yakunida Margi o‘sha eski maktab hayotini tasavvur qiladi va birga o‘qish, kulish, o‘rganish zavqini his etadi. Shu lahzada hikoya nomi “The Fun They Had” (“Ular qanchalik zavqlanishgan edi”) kinoyali, ammo o‘ylantiruvchi ma’no kasb etadi: haqiqiy o‘rganish quvonchi inson bilan, jamoa bilan birgalikda kechadi.

Hikoya diqqat bilan o‘qilganda, Asimovning maqsadi bundan ancha teranroq ekani ayon bo‘ladi. U shunchaki o‘tgan davrni sog‘inmaydi balki “quvonch” va “ta’lim” tushunchalarining chegaralarini sinovdan o‘tkazadi, ayniqsa, o‘lchovlar va individuallashtirilgan samaradorlik ustuvorlikka aylangan davrda. Hikoyaning ohangi qiziqish va sokin g‘amginlik aralash o‘quvchini pedagogik jarayonda texnologiyaning o‘rnini, uning foyda va zararlarini baholashga undaydi.

Asimovning xarakter yaratish uslubi sodda, biroq samarali. Ikkala bola Margi va Tommi realizmda to‘liq ochilgan bosh qahramonlardan ko‘ra, muhim g‘oyaviy mavzularni yetkazuvchi vositalar sifatida xizmat qiladi. Margi his-tuyg‘ularga boy obraz sifatida tasvirlanadi: u mexanik ta’lim tizimi ostida zerikish va yolg‘izlikni his qiladi hamda o‘qiyotgan eski, jamoaviy maktab g‘oyasiga tabiiy tarzda tortiladi. Uning hissiy javobi shunchaki sog‘inch emas bu inson tanasiga, ruhiyatiga xos tabiiy pedagogik reaksiya. Margining insoniyligi tasavvur qilish, yo‘qotishni his etish va ijtimoiy aloqa uchun sog‘inish qobiliyati hikoyaning axloqiy mohiyatini mustahkamlaydi. Tommi esa unga qarama-qarshi, lekin to‘ldiruvchi rolni bajaradi. U qiziquvchan, lekin bosiq eski kitobni garajda topadi va uning g‘ayritabiiyligini anglay oladi. U Margiga o‘sha davrdagi maktab tizimini tushuntirib beradi, shu orqali o‘quvchiga eski va yangi ta’lim tizimlari orasidagi kontrastni anglash imkonini yaratadi. Tommining roli izohli va amaliy: u Margi singari hissiy jihatdan murakkab emas, ammo u hikoyaning asosiy ziddiyatini “texnologiya vositasi sifatida” va “ta’lim ijtimoiy jarayon sifatida” ochib beradi.

Mexanik o‘qituvchi esa insoniylashtirilmagan, ammo timsol sifatida muhim obraz. U moslashuvchan, samarali, biroq hissiz. Asimov unga texnik mukammallik beradi, lekin insoniy iliqlikni bermaydi. Shu ziddiyat orqali muallif hikoyaning falsafiy muammosini ochadi: texnologik samaradorlik insoniy o‘rganishning ijtimoiy mohiyatini almashtirganida, u bo‘shliq va ma’naviy sovuqlikni keltirib chiqaradi.

Hikoyadagi ramzlar sodda, ammo kuchli ma’noga ega. Bosma kitob asosiy ramz sifatida namoyon bo‘ladi. U moddiy, o‘zgarmas va jamoaviy tabiati bilan insoniylikni ifodalaydi bu esa ekranlar va shaxsiy qurilmalar hukmron dunyoda juda qimmatli xususiyatdir. Kitobning jismoniy mavjudligi mashina yashirayotgan haqiqatni ochadi: xotira, umumiy marosimlar (masalan, sahifa aylantirish, sinfda birgalikda o‘qish) va insonlar o‘rtasidagi ijtimoiy aloqalar. Yana bir muhim motiv makondir: uy (shaxsiy, yakka, mashina orqali boshqariladigan joy) va maktab (ommaviy, jamoaviy, insoniy muhit) o‘rtasidagi qarama-qarshilik. Asimov tasvirlagan kelajakda uylar ta’lim orollari, maktablar esa insoniy uchrashuv nuqtalari sifatida tahlil qilinadi. Bu makoniy ramz hikoyaning axloqiy da’vosini mustahkamlaydi: yakkalanishda o‘rganish bilimni ijtimoiy kontekstdan uzib, uni oddiy ma’lumot darajasiga tushirib qo‘yadi. Yana bir muhim motiv o‘yin va “quvonch”. “The Fun They Had” iborasi dastlab arxivdagi so‘zdek eshitiladi, ammo hikoya yakunida u axloqiy da’vatga aylanadi. Agar ta’limdagi quvonch kulgi, hayrat, tengdoshlar bilan muloqot, kutilmagan ijtimoiy ilhom inson shakllanishining muhim qismi bo‘lsa, unda mashina tomonidan boshqariladigan ta’lim, samaradorligiga qaramay, ta’limning haqiqiy maqsadini yo‘qotgan bo‘ladi.

Asimovning hikoyasi muayyan ta’lim falsafasini ifodalaydi: bilim insoniy munosabatlardan ajralmasdir. U ta’limni shunchaki ma’lumot uzatish va natija o‘lchash jarayoni sifatida emas, balki ijtimoiy o‘zaro ta’sir, jamoaviy amaliyot va hissiy ishtirok orqali

o‘suvchi jarayon sifatida ko‘rsatadi. O‘rganish ijtimoiy vositalar orqali shakllanadi, muloqot orqali quriladi va jamoaviylik bilan boyiydi. Agar ta’lim tizimlari Asimovning ogohlantirishlaridan xulosa chiqarmoqchi bo‘lsa, bir nechta amaliy jihatlar yuzaga keladi.

Birinchidan, o‘quv dasturlari avtomatlashtirishga osonlikcha bo‘ysunmaydigan hamkorlikka asoslangan topshiriqlarni o‘z ichiga olishi kerak bahs-munozaralar, guruh loyihalari, rolli o‘yinlar va jamoaviy tadqiqotlar shular jumlasidandir.

Ikkinchidan, o‘qituvchilarni tayyorlash jarayonida ularning munosabat o‘rnatish ko‘nikmalari tinglash, yo‘naltirish, rivojlantiruvchi fikr bildirish va hissiy uyg‘unlikni shakllantirish alohida urg‘u bilan o‘qitilishi lozim.

Uchinchidan, ta’limda texnologiya tanlash va joriy etish jarayoni inson markazida bo‘lishi kerak. Har bir vosita haqida savol berilishi lozim: “Bu texnologiya insoniy aloqalarni mustahkamlayaptimi yoki ularni yemirmoqdami?”

Isaac Asimovning “The Fun They Had” hikoyasi qisqa bo‘lishiga qaramay, chuqur axloqiy va ta’limiy ma’noga ega. Margi va Tommining eski kitob bilan uchrashuvi orqali Asimov shunday fikrni ilgari suradi: ta’limning asl mohiyati insonlararo munosabat va birgalikdagi izlanishda yotadi, texnologik samaradorlik esa bu qadriyatlarning o‘rnini bosmasligi kerak. Bosma kitob, tasavvurdagi sinf xonasi va bolalarning hissiy reaksiyalari bularning barchasi Asimovning “agar ta’lim to‘liq mexanizatsiyalashsa, nimani yo‘qotamiz?” degan savoliga adabiy javobidir. Zamonaviy o‘qituvchilar va siyosatchilar Asimovning bu oddiy hikoyasini muvozanatga chaqiriq sifatida qabul qilishlari kerak. Texnologiya ta’limga xizmat qilishi mumkin va kerak, biroq u ta’limning ijtimoiy, axloqiy va ijodiy o‘lchamlarini soya ostida qoldirmasligi zarur. Asimovning so‘nggi, bir oz sog‘inch aralash satrlari avvalgi avlodlarning “qanchalik maroqli” o‘qigani haqida yuzaki romantizm emas. Bu so‘zlar o‘rganishdagi quvonch, hamkorlik, qiziqish va jamoaviy kashfiyot insoniyatning o‘ziga xos boyligi ekanini eslatadi. Bunday boylikni hech qanday mashina takrorlay olmaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Asimov, I. (1951). The Fun They Had.
2. Dewey, J. (1916). Democracy and Education.
3. Vygotsky, L. S. (1978). Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes.
4. Selwyn, N. (2016). Education and Technology: Key Issues and Debates.
5. Hargreaves, A., & Fullan, M. (2012). Professional Capital: Transforming Teaching in Every School.